

«Давні друзі наші-пісні, танці, марші». Музична хрестоматія з творів професійно - педагогічного репертуару. Частина 1. Пісні».

Затверджено НМР факультету фізичного виховання та мистецтв.
Протокол № 6 від 16 грудня 2020

1. Людмила СНЄДКОВА, Валерій СІДОРЯК, Олександр СПІВАК .
«Давні друзі наші-пісні, танці, марші». Музична хрестоматія з творів професійно - педагогічного репертуару. Частина 1. Пісні. /уклад. : Людмила Снедкова, Валерій Сідоряк, Олександр Співак ;
Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради. – Харків, 2020. –93.

ДАВНІ ДРУЗІ

НАШІ

ПІСНІ ТАНЦІ МАРШІ

*Музична хрестоматія
з творів професійно-педагогічного репертуару*

*Частина 1
« ПІСНЯ »*

Харків 2020

Департамент науки і освіти
Харківської обласної державної адміністрації
Харківський фаховий коледж

Комунального закладу
«Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради

Давні друзі наші-пісня танці марші

Музична хрестоматія
творів професійно-педагогічного репертуару

Частина 1
« ПІСНЯ»

Харків 2020

УДК 786,8 (075,8) П,24

Д 76

Укладачі:

Людмила СНЕДКОВА – кандидат мистецтвознавства, доцент, доцент кафедри музично-інструментальної підготовки вчителя Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, викладач-методист ХФК;

Валерій СІДОРЯК – викладач кафедри музично-інструментальної підготовки вчителя Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, викладач-методист ХФК;

Олександр СПІВАК – старший викладач, кафедри музично-інструментальної підготовки вчителя Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, викладач-методист ХФК

Рецензенти:

Юрій ДЯЧЕНКО – кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри народних інструментів України Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського;

Олександр КРИГІН – кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри музично-інструментальної підготовки вчителя Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, викладач ХФК

Д 76 Давні друзі наші – пісні, танці, марші. Музична хрестоматія з творів професійно- педагогічного репертуару. Частина 1. Пісні. /уклад.: Людмила Снедкова, Валерій Сідоряк, Олександр Співак ; Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради. – Харків, 2020. – 63с.

Музична хрестоматія укладена на підставі програм з дисциплін «Спеціальний музичний інструмент», «Акомпанемент», «Додатковий інструмент (баян, акордеон)» з урахуванням чинних програм «Мистецтво» 5-9 кл. (авт. склад: Масол Л. М. та ін.), відповідно до вимог Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти.

Запропоновані до опанування твори професійно-педагогічного репертуару призначені для забезпечення процесу практичної діяльності викладачів, студентів закладів вищої освіти мистецького спрямування та вчителям музичного мистецтва ЗЗСО а також стануть в нагоді всім хто любить грати та співати у супроводі баяна та акордеона.

УДК 786,8 (075,8) П,24

© Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, 2020;
© Л.А. Снедкова, В.М. Сідоряк, О.В. Співак.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	6
РОЗДІЛ 1. ВИКОРИСТАННЯ ТВОРІВ ПІСЕННОГО ЖАНРУ У МУЗИЧНО-ВИХОВНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	
1.1. Фольклор – джерело національних пісенних традицій.....	8

1.2.	Пісенний жанр як складник виконавської підготовки здобувачів вищої освіти.....	10
1.3.	Народна пісня як найдоступніший жанр опанування співом.....	12
1.4.	Жанри української народної пісні.....	14
1.5.	Методика роботи над піснею у процесі вивчення дисциплін циклу професійної підготовки здобувачів вищої освіти.....	17

РОЗДІЛ 2. ВИХОВАННЯ ВИКОНАВСЬКОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ПІСЕННИХ ТВОРІВ

2.1.	Провідні методи акомпаніаторської майстерності.....	21
2.2.	Ескізне вивчення творів пісенного репертуару – виконавський аспект.....	24

РОЗДІЛ 3. ПІСЕННИЙ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ РЕПЕРТУАР (АЛЬТЕРНАТИВНИЙ ВАРІАНТ)

3.1.	Календарно-обрядові пісні	
1.	Ой, за гаєм, гаєм. Українська народна пісня.....	29
2.	Ой, вербо, вербо. Українська народна пісня.....	30
3.	Гей ви, дітки чорнобриві. Українська народна пісня.....	31
4.	Прилетіла ластівочка. Українська народна пісня.....	32
5.	Туман яром. Українська народна пісня.....	33
6.	Калино-малино. Українська народна пісня.....	34
7.	Ой, на горі жита много. Українська народна пісня.....	35
8.	Ой, минула вже зима. Українська народна пісня.....	36
9.	Благослови, мати. Українська народна пісня.....	37
10.	Ой на Купала. Купальська пісня.....	38
11.	Ягілочка. Українська народна пісня.....	39
12.	Ой, є в лісі калина. Українська народна пісня.....	40
13.	Як посію овес. Українська народна пісня.....	41
14.	Ясне сонечко усміхається. Українська веснянка.....	42
15.	Галя по садочку ходила. Українська народна пісня.....	43
16.	Подоляночка. Українська народна пісня.....	44
3.2.	Народна музика у творчості поетів та композиторів	
	Пісні на вірші Марусі Чурай, музика народна	
17.	Ішов милий горонькою.....	45
18.	Грицю, Грицю, до роботи.....	46
19.	Над моєю хатиною.....	47
20.	Котилися вози з гори.....	48

57. Нащо мені чорні брови.....	85
58. Дивлюсь я на небо.....	86
59. Думи мої, думи мої.....	87
60. Заповіт.....	88
Пісня на телеекрані	
61. Звуки музики. Муз. Р.Роджера, сл. М. Цейтлиной.....	89
62. Пісня туристів.Муз К. Молчанова, сл.народні.....	90
63. Пісня про вчительку. Муз.П. Майбороди,сл. А. Малишка...	91
64. Рідна мати моя. Муз. П. Майбороди, сл. А. Малишка.....	92
65. Ясени. муз.О. Білаша, сл. М. Ткача.....	93
66. Червона рута. Муз. та сл.В. Івасюка.....	94
67. Водограй. Муз.та сл. В. Івасюка.....	95
68. Два кольори. Муз.О. Білаша.сл.В.Павличка.....	96
69. Билет в детство. Муз.Ф. Миллера, обр. В. Букіна.....	97
70. Києве мій. Муз.І. Щамо, сл.Д. Луценка.....	98
4.ПІСЛЯМОВА.....	99
5.СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	100

ПЕРЕДМОВА

Збагачення емоційно-естетичного досвіду, формування культури почуттів, розвиток універсальних музичних якостей творчої особистості дитини є одним з завдань у музично-виховній діяльності вчителя навчального предмету «Мистецтво» та «Музичне мистецтво». Цієї мети можна досягати як на уроках

мистецтва, так і у музично-виховній роботі в закладах загальної середньої освіти (ЗЗСО).

Запропановані твори професійно - педагогічного репертуару музичної хрестоматії «Дивні друзі наші – пісні, танці, марші», (частина 1. «Пісні») допоможуть у розв'язанні кількох практичних завдань. Одна з них – забезпечення вчителя музичного мистецтва та студентів ЗВО необхідним пісенним репертуаром для використання його у різних видах музичної діяльності. У музично-виховній діяльності упорядкований пісенний репертуар може використовуватись у роботі дитячого хору, підготовці малих вокальних форм для концертного виконання, репертуарі дитячих ансамблів інструментальної музики, для проведення різних заходів з мистецького виховання, народних календарно-обрядових свят тощо.

Відомо, що найбільш розповсюдженим жанром професійної музики є пісня, яка складається зі слів та музики. Слово передає конкретний зміст, окремі думки, уявлення, водночас розкриваючи емоційний стан людини. «Музика своїми виражальними засобами передає такі відчуття та емоційні переживання, які неможливо передати словами. Музика і слово в пісні складають своєрідну змістову єдність, художню цілісність» [15:3].

Значне місце у хрестоматії посідають обробки українських народних пісень та авторські пісні, створені різними поколіннями композиторів.

Українські просвітники, діячі культури і мистецтва, письменники досліджували роль української пісні в житті народу, збирали та записували їх з уст народних виконавців, створювали власні пісні та обробки українських народних пісень. Завдання сучасних музикантів-учителів – пропагування творчих здобутків української музичної культури в процесі позакласної виховної роботи.

На уроках «Музичного мистецтва» формується здатність сприймати та інтерпретувати музичні твори, висловлювати особистісне ставлення до них, аргументуючи свої думки, судження, оцінки.

У музично-виховній діяльності вчитель спостерігає та корегує ціннісні орієнтації у сфері музики, музичних інтересів, смаків і потреб; розвиває загальні і музичні здібності, творчий потенціал особистості (ціннісно - сенсову компетенцію) на практиці.

За допомогою виразних пісенних творів, які представлені в музичній хрестоматії з творів професійно - педагогічного репертуару «Дивні друзі наші – пісні, танці, марші», формується загальнокультурна компетенція розуміння учнями зв'язків музики з іншими видами мистецтва.

Студенти (майбутні вчителі музичного мистецтва) у процесі підготовки до музично-виховної роботи (на заняттях з дисципліни « Спеціальний інструмент», «Акомпанемент», «Додатковий інструмент (баян, акордеон)», «Практикум з дитячого репертуару» вивчаючи пісні народні і авторські, класичні і сучасні, співають із супроводом та без нього, навчаються елементам імпровізації (вокальної, інструментальної, ритмічної, пластичної). Навчаючи себе, студенти зможуть навчити й інших та більш компетентно підготуватися до роботи вчителя.

РОЗДІЛ 1. ВИКОРИСТАННЯ ТВОРІВ ПІСЕННОГО ЖАНРУ У МУЗИЧНО-ВИХОВНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1 Фольклор – джерело національних пісенних традицій.

На початку ХХІ століття метою формування сучасного культурного дозвілля в Україні панує утвердження і розвиток національної системи культури, як однієї з головних складових національного оновлення. Саме в період сутнісних перетворень суспільство стає найбільш зацікавленим у широкому розвитку колективних форм культурної діяльності, що базується на активності і самодіяльності молоді. До таких форм належить музика, зокрема

український музичний фольклор, який зберігає те, що було притаманне нашим пращурам у далекому минулому. Він є фундаментом, на якому ґрунтується будь-яка національна культура світу і тому завдяки зберіганню історичної пам'яті український музичний фольклор надає реальну можливість скористатись багатющим скарбом, що налаштовує на творчий пошук усе нові й нові покоління наслідувачів культури.

Фольклор (англ. folklore, букв. – народна мудрість; народне знання), або усна народна творчість – художня колективна літературна і музична творча діяльність народу, яка засобами мови зберегла знання про життя і природу, давні культи і вірування, а також відбиток світу думок, уявлень, почуттів і переживань, народнопоетичної фантазії.

Фольклор це різножанрові твори, перекази, пісні, казки, епос; музичні – пісні, інструментальні наспіви і п'єси; театральні - драми, сатиричні п'єси, театр ляльок, а також танці, що виникають у певному середовищі, передаються з уст в уста з давніх - давен, зазнаючи певних змін, мають ритуально - магічне, обрядове, естетичне, розважальне, виховне значення. Фольклор є історичною основою світової художньої культури, джерелом національних художніх традицій, а також виразником народної української пісні

Особливо актуальним для українського народу сьогодні є збереження національних традицій, української мови, сакрального мистецтва, що становить код нації. Будучи дуже творчим народом, українці за століття свого існування створили безліч засобів для вираження своїх емоцій.

Фольклор – художня колективна літературна і музична творча діяльність народу. Йому властиві такі ознаки: анонімність (втрата авторства у процесі побутування, що одночасно є процесом колективного творення); варіативність (паралельне існування) кількох варіантів одного і того ж фольклорного твору); імпровізаційність (співтворчість у процесі виконання, додавання, або віднімання елементів фольклорного твору); усність (усна форма творення, побутування, синхронічна або діахронічна передача). Вплив фольклору на

розвиток музичних здібностей дітей незаперечний. За допомогою різноманітних форм фольклору можна вирішувати практично усі задачі методики формування музичних здібностей і поряд з основними методами і прийомами музично – естетичного розвитку молодших школярів потрібно використовувати цей найбагатший матеріал словесної творчості народу.

Сучасна наука застосовує поняття «фольклор» у широкому значенні (комплекс словесних, словесно-музичних, музично-хореографічних, ігрових і драматичних різновидів народної творчості, традицій, звичаїв, обрядів, поглядів) і у вузькому (мистецтво слова, у просторі якого реалізовується філологічна зацікавленість дослідників). Оскільки фольклор – це складне, синтетичне мистецтво, то майже завжди в його творах поєднуються елементи різних видів мистецтва – словесного, музичного, театрального.

Він тісно пов'язаний з народним побутом, обрядами і відображає особливості різних періодів історії. Зрозуміло, що фольклор містить в собі весь комплекс духовної сутності народного життя, світосприймання та естетичний ідеал на-роду, його моральні норми, психологію і тому служить важливою і необхідною базою для виховання підростаючого покоління, засвоєння культурних цінностей.

Наука ж, що вивчає фольклор, або фольклористика має до того ж справу з проблемою вгасання слідів духовної діяльності людини з плином часу; ця своєрідна ентропія призводить до зникнення творів, своєчасно не зафіксованих за допомогою писемності або інших технічних засобів.

У
країнський народний фольклор надзвичайно важлива складова частина культури нашого народу. Це система духовного життя народу, в якій відбиваються моральні, етичні погляди і цінності людей. Українському фольклору властиві життєвість змісту, велика емоційна сила, яскрава образна виразність.

Український музичний фольклор – це поліфункціональне етнокультурне явище, яке реалізується у відповідному віковому середовищі засобами ряду речитативних, вокальних та ігрових творів. Кожне звернення до пісенного фольклору на заняттях із музичних дисциплін сприяє не тільки духовному зростанню, а й розвитку виконавських можливостей майбутнього фахівця.

1.2. Пісенний жанр як складник виконавської підготовки здобувачів вищої освіти

Використання музичного фольклору розкриває перед студентами невичерпні можливості, виховує любов і повагу до своєї землі, гордість за свій народ, підвищує рівень їх музичного сприймання, яке стає більш осмисленим, емоційним, що виявляється в стійкій, постійній увазі до занять зі спеціального інструмента, у намаганні більше дізнатися про творчість українських композиторів, частіше слухати рідну музику.

Виховання учнів засобами народного мистецтва традиційно посідає вагомe місце в наукових дослідженнях провідних вітчизняних істориків, мистецтвознавців, фольклористів, педагогів. Серед них роботи В. Верховинця, М. Лисенка, О. Огієнка, Ю. Руденко, В. Скуратівського, О. Смоляка, К. Сосенка, М. Стельмаховича та ін. Сучасні педагоги надають великого значення використанню дитячого фольклору в навчанні та вихованні майбутніх фахівців.

Дослідження особливостей та педагогічних можливостей українського дитячого музичного фольклору доводить, що він, як феномен вітчизняної народної творчості, має неоціненне значення в сучасній педагогічній практиці і є багатограним матеріалом у виховній роботі з дітьми молодшого шкільного віку. Музичне виховання, засноване на використанні фольклорних здобутків, має універсальний характер і ефективно при застосуванні в роботі з дітьми різного віку та ступеню їх розвитку. Цікавий, простий і доступний для

сприймання вітчизняний дитячий музичний фольклор є унікальним засобом формування основ музичної культури молодших учнів.

Для вчителів музичного мистецтва важлива наявність духу українського національного фольклору в своїй педагогічній діяльності; уміння будувати процес спілкування з учнями на принципах, що лежать в основі засвоєння музичного матеріалу народної творчості. Активне спілкування з народним мистецтвом дарує молоді наснагу, збагачує її духовний світ, активізує і розвиває емоційну чутливість.

Підсумовуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що вивчення музичного фольклору має велике виховне значення. Розкриваючи особливості рідної мови, твори музичного фольклору вчать мислити, спостерігати, фантазувати, розвивають зосереджену увагу, пам'ять, дозволяють удосконалити розмовну та співацьку дикцію, почуття ритму, сприяють розвитку музичних та творчих здібностей, допомагають засвоювати правила хорошої поведінки, бути терплячим, впливають на розвиток таких важливих моральних рис, як доброта, чуйність, впевненість, емоційність тощо. Відтворення фольклорних творів дозволить зробити яскравими шкільні свята, концерти, створить умови для самовираження та самореалізації творчого потенціалу та вмінь кожного студента.

Тільки шляхом спілкування з народними музикантами, шляхом проведення фольклорних свят, відвідування концертів, конкурсів, оглядів музичних колективів, поступово формується світогляд, морально-естетичні смаки, та патріотичні почуття гордості за свою землю та свій народ.

Увага сучасної педагогіки до кращих зразків українського національного фольклору – це не ностальгія, а усвідомлення та шана до тих колосальних зусиль сотень попередніх поколінь, які зумовили сьогоднішній рівень культури нашого суспільства, її розвиток та досягнення. У наші часи продовжується створюватися фольклор, бо саме він допомагає донести майбутнім поколінням

історичну велич, глибоку мудрість українського народу та неповторну красу його слова.

Важливість порушених питань щодо ефективних шляхів застосування музичного фольклору у освітньому процесі дітей на уроках музики, потреби практики, а також недостатність досліджень з вищезазначеній проблеми визначили вибір теми представленої роботи.

1.3. Народна пісня як найдоступніший жанр опанування співом

Зацікавленість наукової спільноти розробками системи виховання, заснованої на народних традиціях спостерігався ще наприкінці XIX століття. Видатні педогоги Г. Сковорода, В. Сухомлинський, К. Ушинський неодноразово відзначали, що виховання дитини повинно ґрунтуватися на культурно – історичних цінностях нації. Зокрема, Г.Сковорода один із перших запропонував застосовувати народні традиції у виховному процесі. Учений надавав виняткового значення фольклору і пісенним музичним традиціям.

Етнографами нараховано близько 200 тисяч українських народних пісень.

В [ЮНЕСКО](#) зібрана фонотека народних пісень країн усього світу. У фонді України знаходиться 15,5 тисяч пісень. На другому місці перебуває Італія з кількістю 6 тисяч народних пісень.

Українські пісні – це найбільша, найдоступніша та найпопулярніша складова українського фольклору. Великі виховні можливості пісні полягають у поєднанні слова з музичним матеріалом. Використання українські пісні та побудова на її основі системи музичного виховання, повинні стати провідними принципами у музично-естетичному виховання молоді. Взаємозв'язок фольклору з навколишнім життям сприяє прилученню учнів до прекрасного, до цінностей української культури.

Досліджуючи проблему педагогічного впливу народних пісень на дітей слід виділити три принципи музичного виховання:

1) принцип участі, який полягає в тому, що для ефективного засвоєння матеріалу діти обов'язково мають брати участь у виборі музичного матеріалу, який використовується під час музичних занять;

2) принципом природнього добору музичного матеріалу – вибір музичного фольклорного матеріалу здійснюється дітьми на основі їх музичних задатків;

3) принцип педагогічної доцільності передбачає визначення музичних фольклорних матеріалів за педагогічною метою і здійснюється музичними керівниками, учителями.

Розробляючи настанови для студентів-здобувачів вищої освіти із питань визначення музичного матеріалу деякі фахівці відзначають, що добираючи фольклорні твори для занять із дітьми, необхідно враховувати їх зміст, широту відображення життя людини, а також взаємини з навколишньою дійсністю. Дітей особливо приваблюють пісні, характерними ознаками яких є кумедність, ритмічність, захопливість, пісні веселі, задержуваті, жартівливі. Народ навіть у важких умовах життя оберігав дітей від сумних роздумів, намагався тримати їх подалі від суспільних нещасть і соціального зла.

Характеризуючи українські традиції в мистецькому вихованні, слід наголосити, що у народній творчості суджень про красу майже немає. Народ співав красиві пісні, створював красиві знаряддя праці й одяг, прекрасними були народні свята. Красу народ цінував у справі, у дії, у дійсності слів про неї було мало: її треба було розуміти і почувати. Прекрасне – не самоціль, воно – невід'ємна частина життя народу. Через пісні, казки, прислів'я та інші засоби фольклору перед дитиною відкривалася краса людських взаємин, формувалося прагнення до одухотворення людської праці, побуту. Таким чином, діти навчалися жити за законами краси.

На уроках музичного мистецтва учні мають можливість відчутти красу української народної пісні, досягнути інтонаційні особливості музики, відчутти національну своєрідність, спільне і відмінне в музиці різних народів.

Враховуючи, що молодший вік є особливо перспективний у розвитку музичного сприймання достатнім буде невелике музичне навантаження на пам'ять дітей. Воно створює запас вражень і формування інтересу до народної музики.

Музично-естетичний смак розвивається більш успішно тоді, коли дітей будуть навчати слухати, співати, аналізувати українську народну музику.

Широке використання музики свого народу в навчанні у дітей молодшого шкільного віку підвищує рівень їх музичного сприймання, що виявляється в стійкій, постійній увазі дітей до уроку, у намаганні більше дізнатися про творчість різних композиторів та частіше слухати українську народну музику.

Народна пісня – має виняткову роль у правильному, бережливому формуванні дитячих голосів, тому вивчення музичного фольклору має велике значення в музично-естетичному вихованні підростаючого покоління. Українська пісня пройшла випробовування на невмирущість і зараз чарує мільйони людських сердець, сяючи дивовижною чудо – квіткою у різнобарвному вінку світової народної творчості.

Тісне переплетення фольклору з навколишнім життям сприяє прилученню учнів до цінностей української культури, виховує морально-естетичні якості характеру та патріотичні почуття, розширює світогляд та інтелект молоді в цілому.

1.4. Жанри української народної пісні

Українські народні пісні характеризуються внутрішнім багатством змісту. Відтворюючи життя народу, народна пісенність України відзначається правдивістю та реалістичністю відображення дійсності, людських переживань і почуттів.

Побутовують різні жанри української народної пісні:

- [Обрядові пісні](#);
- [Календарно-обрядові пісні](#);

- Весняного циклу: [веснянки](#), весняні хороводи, [гаївки](#), [гагілки](#), [русальні пісні](#);
- Літнього циклу: [петрівки](#) (співалися під час петрівського посту), [купальські пісні](#), [жниварські пісні](#);
- Зимового циклу: миколаївки, [щедрівки](#), [колядки](#);
- [Родинно – обрядові пісні](#): [весільні пісні](#), [голосіння](#);
- [Побутово – ліричні пісні](#);
- [Родинно – побутові пісні](#);
- [Соціально – побутові пісні](#): [козацькі пісні](#), [чумацькі пісні](#), [кріпацькі пісні](#), [рекрутські пісні](#) (солдатські), ремісницькі, переселенські, [бурлацькі пісні](#) (заробітчанські);
- [Епічні пісні](#): [історичні пісні](#), [думи](#), [билини](#) (один з різновидів [балад](#), що є у всьому світі)

У процесі засвоєння зразків народної музичної творчості на уроках «Музичного мистецтва» та «Мистецтва» і в позаурочний час необхідно використовувати всі види музичної діяльності у тісному взаємозв'язку. Наприклад, у репертуар для хорового співу слід добирати якомога більше календарно-обрядових пісень. Такі пісні мають ігровий характер, просту побудову, нескладну мелодичну лінію, інтонацію, простий метро-ритм і тому легкодоступні для вивчення. Як правило, їх вивчають у такому порядку:

I чверть – обжинкові пісні;

II чверть – пісні про Святого Миколая, Новий рік, колядки, щедрівки;

III чверть – веснянки, гаївки;

IV чверть – купальські пісні.

Обжинкові пісні – пісні, якими супроводжують посів і жнива, збирання врожаю тощо.

Веснянки та гаївки – це найдавніші містерії весняного пробудження, коли вся природа сповнюється новими животворними силами, щебетом пташок,

запашним цвітом, радістю життя. Найбільш відомий весняний хоровод «Кривий танець», який водили біля церкви, на луці або вели через усе село, приєднуючи по дорозі до себе все нових дівчат.

«Кривий танець» – це символ пробудження життєвої енергії, цим танком дівчата вітали весну і запрошували її швидше вступати в свої права.

Гаївки дуже щедро ілюструють дохристиянські магичні культури, ворожіння, любовні чарування. У них розкривається життя народу, його ставлення до всіх життєвих ситуацій. У гаївках багато гумору, жартів, особливо в переспівах дівчат та хлопців. Найбільше їх діставалося парубоцькій красі, котра в «болоті випрана, на дощі сушена, під лаву шпурнена».

Веснянки та гаївки виховують у дітей інтерес до культурної спадщини українського народу, любов до української пісні, слова, до живої природи. Усе це складає основу морального виховання.

Побутові пісні охоплюють безліч сфер життя людей: пісні, якими супроводжували весілля; пісні, які співали юні хлопці та дівчата просто для розваги у великих компаніях; колискові, пісні, що супроводжували дитину змалечку.

Жартівливі пісні, як й інші жанри дитячого літературно-музичного фольклору своєю простотою, безпосередністю, ніжністю, співучістю є незамінним засобом розвитку мовлення дітей. Вони допомагають сформувати естетичний смак, виховати любов до української мови, сприяють розвитку дитячої творчості.

Більшість жартівливих пісень-забавлянок цікаві за змістом, різноманітні за художнім задумом. Події в них відбуваються динамічно, що відповідає психофізіологічним особливостям дітей. Виховне значення мають також жартівливі пісеньки. Вони допомагають дитині уважніше засвоювати правила хорошої пове-дінки, бути терплячою, відчуватися вередувати.

У процесі підготовки до уроків «Музичного мистецтва» й у музично-виховній діяльності заходів доцільно добирати українські народні приказки,

загадки, вірші, ритмізувати й мелодизувати їх і надалі використовувати як можливі варіанти в роботі з учнями. Вони облагороджують серця дітей, об'єднують їх з природою, вчать дбайливо ставитися до всього живого.

Здавна існують і скоромовки, переважно віршовані звернення до тварин, птахів, які можна застосовувати для розвитку не тільки розмовної, а й співацької дикції дитини. Мелодії на тексти скоромовок мають бути нескладними, інакше їх важко співати у швидкому темпі. Завдяки наведеним особливостям спів скоромовок сприяє розвитку в дітей музичних здібностей, почуття ритму, збадьорюють, спонукають до активних дій, стимулюють розвиток творчої фантазії дітей.

Український дитячий музичний фольклор викликає особливий інтерес. Він допомагає вирішенню широкого кола педагогічних завдань, пов'язаних з музично-естетичним вихованням дітей молодшого шкільного віку. Тому базування про-цесів виховання та навчання дітей із раннього віку на народних традиціях, серед яких особливе значення належить пісенному жанру дитячого фольклору є актуальним.

Соціально-педагогічне значення українського дитячого музичного фольклору настільки багатогранне, що в ньому знаходять відображення не лише естетичні й етичні ідеали, а й історія, філософія, психологія, дидактика – уся ціннісна система, культурна спадщина українського народу, яку він передавав поколінням. Як першооснова музичної культури, вітчизняний музичний фольклор є природним підґрунтям для загального музично-естетичного розвитку, формування музичної культури, зокрема музичних здібностей у дітей молодшого шкільного віку.

Народна пісня відіграє велике значення і в музично-естетичному вихованні учнів. Не забуваймо, що діти – майбутнє нашої Вітчизни і для них ми зобов'язані повертати втрачені сторінки історії, зокрема пісенної, відкрити доступ до невичерпного джерела народної мудрості, яке надасть молоді сили і

насаги, стане добрим порадиником і дороговказом до нової, вільної, незалежної України.

2.5. Методика роботи над піснею у процесі вивчення дисциплін циклу професійної підготовки здобувачів вищої освіти [23]

Робота над піснею починається з продуктивного планування та осмисленого опрацювання музичної тканини. В процесі творчої роботи над нотним текстом студент має пізнати задум композитора, наслідувати, або хоча б наблизитись силою художньої уяви до атмосфери авторського мислення, формує індивідуальне музично-виконавське мислення. Для цього він займає позицію дослідника: вивчає творчу біографію композитора і особливості самого твору.

Після першого ознайомлення з піснею і отримання художніх вражень студенту важливо віднайти в нотному тексті ті об'єктивні формо-творчі інтонаційно-виражальні засоби, які підтверджували б його загальні уявлення про емоційно-образний склад музики, тобто визначити жанрові, темпоритмічні та динамічні характеристики. Процес роботи над піснею – це поступове заглиблення в суть його художніх образів.

На першому етапі вивчення створюються загальні уявлення про характер, темп, динаміку пісні, визначаються елементи фразування, кульмінації, точки зміну напрямку руху міху. Під час роботи над піснею потрібно працювати і над його частинами, виявляти технічно складні місця (радимо повчити їх окремо), дбайливо ставитися до нотного тексту. Корисно вчити твір у повільному темпі (навіть на завершальному етапі), але ця робота має бути неформальною, а емоційно-активною. Важливим засобом виразного виконання є штрихи і аппікатура. Їх вибір залежить від стилю, характеру, темпу твору.

Великі виховні можливості пісні полягають у поєднанні слова з музичним матеріалом. Використання українські пісні та побудова на її основі системи музичного виховання повинні стати провідними принципами у музично-естетичному виховання молоді. Взаємозв'язок фольклору з навколишнім

життям сприяє залученню учнів до цінностей української культури, виховує морально-естетичні якості характеру та пісень. Жодна нація за всю історію не має такої кількості пісень, які самостійно створив український народ, що не може не викликати патріотичні почуття, розширювати світогляд та інтелект молоді в цілому.

Основні етапи розучування пісні на заняттях зі спеціального, додаткового інструмента та акомпанементу збігаються із загальноприйнятими. Це і вступне слово викладача, спрямоване на розкриття змісту та загального характеру твору, і повідомлення про автора музики та літературний текст твору або народно-пісенне його походження; це сприйняття студентами музики через ознайомлення їх з твором або через власний показ викладача; розспівування і настроювання в тональності даного твору; розучування твору, що здійснюється окремо по голосах кожною партією, робота над окремими завершеними музичними побудовами, складними для виконання місцями, які пропонується співати на окремі склади та зі словами даного твору.

На цьому етапі завданням викладача є напрацювання вмінь в студентів правильного співучого дихання та звукоутворення, вдосконалення чистоти інтонації та строю, дикції; робота над художнім виконанням твору на основі синтезу музики і слів, використання можливих засобів музичної виразності.

Процес розучування кожної нової пісні є певною мірою відтворенням у стислому вигляді шляху становлення і формування навичок і вмінь, опанованих студентом за весь період навчання. Розучуючи твір за принципом від простого до складного, необхідно пов'язувати вже здобуті навички і прийоми з оригінальним емоційно-образним змістом.

Для досягнення виразного інтонування необхідно насамперед володіти законами природного музичного фразування, тому дуже важливо визначити місцезнаходження цієї інтонаційної точки, до якої спрямована мелодійна хвиля.

У пісенних творах ця кульмінація зазвичай знаходиться у другій половині мелодії, у третій чверті її загальної протяжності. Таке місце розташування

кульмінації сприяє природньому поєднанню врівноваженості мелодійної хвилі з її динамічністю. При подібному інтонуванні кожна фраза набуває чіткої струк-турної рельєфності, динамічної виразності, стрункого логічного розвитку. Однак справа полягає не тільки в тому, щоб навчитися виконувати мелодійну фразу на одному диханні, а й у необхідності вміти об'єднати декілька фраз в одну побудову більш великого масштабу, розділити ту чи іншу фразу на окремі мотиви і субмотиви, зберігаючи при цьому її єдність.

Не менш важливим є вміння передати інтонаційний сенс тих чи інших мотивів у мелодійній фразі. При цьому можливі велика гнучкість і різноманітність інтонаційного малюнка – зрозуміло, у межах, обумовлених загальним характером фрази. Подібні інтонаційні варіанти надають виконанню свіжості, збагачують його тонкими відтінками.

При інтонуванні фрази у пісні акомпаніатор-виконавець повинен враховувати особливості діапазону голосу. Так, більш високі звуки вимагають, як правило, більшого напруження голосових зв'язок, що призводить до наростання напруги, посилення експресії. Протилежний рух, відповідно, сприймається як заспокоєння, динамічний спад. Технологічно для виконавця на темперованому інструменті не має значення розмір виконуваного інтервалу (наприклад, терції або септіми).

Голос, як акустичне явище, характеризується висотою, силою (гучністю), звуковисотним об'ємом (діапазоном), тембром (забарвленням), вібрато і дикцією (розбірливістю). Висота звуку голосу залежить від довжини голосових складок та кількості їх коливань на секунду – герц (Гц), сила – від амплітуди коливань, тембр – від спектрального складу звуку, наявності в ньому високої, середньої та низької форманти, а також характеру вібрато.

Важливе значення має **перший етап** ознайомлення з піснею. Для з'ясування напряму роботи потрібно ознайомитися з твором в цілому, прослухавши його в запису або в живому виконанні, прочитавши з листа у повільному темпі й програвши хоча б його фрагменти, слід в уяві спробувати

відтворити цілісне звучання таким, яким воно повинно стати вже на завершальному етапі.

Спираючись на уявне звучання до нотного тексту студент вносить перші позначки загального плану драматургії, а також подробиці аплікатури, штрихів, детальних динамічних, артикуляційних й агогічних нюансів.

Другий етап можна вважати основним у становленні професійної, художньої техніки баяніста, акордеоніста і всі її елементи та способи гри тут можуть бути використані як варіанти різноспрямованої уваги. Віддаючи перевагу то одному, то іншому способу гри виконавець шліфує деталі, окремі грані художнього образу. Цей період є найбільш трудомістким. Варіантний метод тут знаходить повне застосування. Цінність варіантного підходу полягає в оптимальності охоплення основних компонентів техніки в конкретному творі.

Завдання **третього етапу** – попередити сценічне самопочуття виконавця і обіграти пісню в умовах, наближених до естрадних. Останній, заключний етап роботи, психологічно найскладніший, адже вимагає навичок розподіленої уваги і творчої уяви виконавця.

Виконувати пісні слід артистично, виразною дикцією, з вірною інтонацією, підкреслюючи музичні фрази, штрихи, динаміку.

У процесі роботи над піснею студент має систематично працювати над формуванням елементарної упорядкованості ігрових рухів, виконавчих дій, над розташуванням пальців у кожній новій аплікатурній ситуації, розвивати навички артикуляції, змістовності та образності виконання.

Оволодіння виконавською технікою й доведення її до найвищого рівня художньої майстерності неможливе без постійного вдосконалення окремих її елементів. До цього зобов'язують і загальна потреба творчого зростання майбутнього фахівця, і зовсім нові умови функціонування вже здобутих навичок, і виникнення нових труднощів і завдань.

РОЗДІЛ 2. ВИХОВАННЯ ВИКОНАВСЬКОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ПІСЕННИХ ТВОРІВ

2.1. Провідні методи акомпаніаторської майстерності.

Оволодіння методикою роботи над музичним твором, зокрема, над українською народною піснею має стати провідним принципом у національно-патріотичному вихованні дітей та молоді, сприяти залученню до прекрасного, до цінностей української культури, що є запорукою повноцінного громадського життя.

Дисципліни професійної і практичної підготовки закладів мистецької освіти (усіх рівнів) спрямовані на розвиток емоційно-почуттєвої сфери студентів – здобувачів вищої освіти формування їх художньо-образного, асоціативного, критичного мислення; створення сприятливих умов для втілення креативних ідей, реалізацію власних творчих потреб у художній діяльності та пізнанні. Водночас через образний зміст творів мистецтва відкриваються широкі можливості ефективно впливати на виховання патріотизму, моралі та інших загальнолюдських цінностей.

Важливого значення набуває зв'язок аналітично-слухової роботи з ігровою в такій специфічній акомпаніаторській діяльності майбутнього вчителя музичного мистецтва, як спів із інструментальним супроводом. Синтез співу та гри – це складний спосіб втілення художнього змісту в комплексі взаємопов'язаних компонентів: поетичного тексту, вокалу та інструментального супроводу. Провідним елементом музичного навчання студентів- здобувачів вищої освіти є прищеплення естетичного смаку, акцентація їх уваги на красу відомих музичних творів, їх оригінальні трактування та інтерпретації, на довершеність художнього тексту, звертати увагу на відомі книги про музику тощо.

У процесі роботи над піснею студент систематично працює над формуванням елементарної упорядкованості ігрових рухів, виконавчих дій, над розташуванням пальців у кожній новій аплікатурній ситуації, розвивати

навички артикуляції, змістовності та образності виконання. Ця робота в першу чергу удосконалює навички акомпаніаторської техніки виконавця.

Майбутні фахівці – вчителі музичного мистецтва в ЗЗСО мають пам'ятати, що діти – найцінніший скарб нашої країни і для них слід повертати втрачені сторінки історії, відкривати доступ до невичерпного джерела народної мудрості, адже він тісно пов'язаний з народним побутом, обрядами і відображає особливості різних періодів історії. Народна творчість, що зародилася в далекій давнині, це історична основа усієї світової художньої культури, джерело національних художніх традицій, виразник народної самосвідомості.

Виховання учнів на основі народної пісенної культури має дуже важливе значення для молодого покоління і це дає великі можливості для їх творчого розвитку. Активне спілкування з народним мистецтвом дарує дітям насолоду, збагачує їх духовний світ, активізує і розвиває емоційну чутливість.

Для студента – виконавця професійна підготовка потребує знань форми музичних творів, достовірної передачі характерних та стилістичних особливостей твору. Велику увагу слід приділяти розвитку виконавської культури, що допомагає сформувати навички слухового контролю.

Специфіка майбутньої професії вимагає від студента – здобувача вищої освіти надбання головних акомпаніаторських навичок: читання нот з листа пісенних творів, гри на слух та транспонування, а також формування вмінь акомпанементу солісту-вокалісту, хору, інструментальному ансамблі чи оркестрі.

Відповідно до цих завдань із самого початку навчання необхідно прищеплювати майбутньому вчителю постійну зацікавленість до систематичних занять цими видами підготовки і саме цьому він має приділяти частину часу самостійній роботі. Програма навчання передбачає розвиток у студента навичок акомпанементу, основу якого становить засвоєння

аплікатурної дисципліни, техніки володіння міхом, динаміки, інтонування та культури звуку.

Теорія формування виконавської майстерності, як і саме мистецтво гри на баяні, акордеоні порівняно молоде. Початок формування методики – перша чверть ХХ сторіччя. На цей час теорія баянного виконавства перебуває у стадії осмислення методичного досвіду, порівняння його з даними в суміжних галузях виконавського мистецтва. Від перших кроків свого становлення й до нашого часу баянна, акордеонна методика і теорія виконавства користувалися здобутками загальної музичної теорії та методики, що склалися раніше в інших сферах музичного виконавського мистецтва, де вже був узагальнений досвід музичної практики. Тому актуальним є систематизація знань, що становлять основу цілісної теорії формування виконавської майстерності як складника загальної теорії музично-виконавського мистецтва.

Удосконалення акомпаніаторської майстерності студента – здобувача вищої освіти невіддільна від виразного виконання музики. Напрацювання техніки виконання сприяє глибоке вивчення першоджерел, до яких належать: теоретичні знання, специфіка виконавського слуху й музичного мислення, процес мікроструктурного інтонування в органічній єдності з динамікою загальної драматургічної спрямованості розгортання твору, виконавський тонус та співтворчий характер інтерпретації.

2.2. Ескізне вивчення творів пісенного репертуару – виконавський аспект

Е с к і з н е (від французького *esquisse* – попередній начерк, нарис) виконання творів –це одна із специфічних форм діяльності в арсеналі музикантів. Вивчення матеріалу в цьому випадку не доводиться до повної довершеності, концертно-виконавської викінченості, робота призупиняється дещо раніше. Власне таку форму навчально-педагогічної діяльності можна охарактеризувати як проміжну між читкою нот з листа і досконалим

засвоєнням музичного твору. Останнім рубежем ескізного вивчення твору служить етап, на якому виконавець охоплює в цілому задум твору, отримує художньо-достовірну уяву про нього і, як виконавець, може впевнено (хоча й не повністю з технічною відшліфованістю) передати цей задум на музичному інструменті.

Існує думка про необхідність тренування навичок виконання незнайомого нотного тексту «аргімавіста» (з першого погляду).

Оглядом, тобто ескізно, передати зміст музичного твору може навчитися кожен виконавець. Ескізну манеру вивчення творів зі студентами широко застосовують під час викладання дисципліни «Практикум з дитячого репертуару».

Основним матеріалом для набуття навичок акомпанування слугують твори вокального, хорового й інструментального репертуару для дітей, де використовується музичний матеріал, що вивчається на інших дисциплінах професійного блоку. Подальший розвиток основних умінь (підбір на слух, гра в ансамблі, спів під власний акомпанемент) є дуже важливими.

Професійне спрямувати роботу студентів-здобувачів вищої освіти на раціональне використання робочого часу при оволодінні необхідними знаннями та практичними навичками ескізного вивчення творів-професійно педагогічного репертуару програми предмету «Мистецтво» та «Музичне мистецтво» в ЗЗСО є головним завданням викладача ЗВО.

Вивчення музичного твору доцільно спрямувати на усвідомлення таких його трьох рівнів: ідеї, художнього образу та виразних засобів.

1) загальне знайомство з музичним твором – прочитання тексту, його ескізне опрацювання, моделювання майбутньої виконавської концепції, вивчення напам'ять;

2) розучування – вироблення необхідної якості звуку та прийомів звуковедення, усвідомлення логіки фразування, досягнення технічної вправності, динамічної й темпової відповідності, драматургічної

переконливості. Отже, педагогічний процес музично-виконавського навчання передусім передбачає опанування навичок ознайомлення з музичним репертуаром (робота з текстом) та практичне відпрацювання виконавських навичок (розучування).

В пісні мелодія – це одноголосно виражена музична думка. Основним засобом висловлення почуттів у пісні є мелодія і саме в ній концентрується образно-смісловий зміст. Кожна мелодія – одноголосна (або багатоголосна) послідовність тонів, але це не просто звуки, а цілісна змістовна думка.

Всі музично-виражальні засоби мають інтонаційну основу, тобто являють собою звуковиявлення зовнішнього світу і формується на основі реальних звукових прообразів. Зокрема, мелодичні інтонації мають свої прообрази в інтонаціях людської мови, в емоційних переживаннях людини. В інтонаціях людської мови легко відчутти вираження сумніву, відчаю, ніжності, обурення та ін. Загальною рисою всіх музичних інструментів є здатність передавати різноманітний характер музики. Характер мелодії значною мірою визначає добір інструментальних засобів виразності для її виконавського втілення в живому звучанні.

Підкреслимо, що «на інструментах потрібно співати». Виникає питання: чому. Коли ми даємо вищу оцінку виразності інтонування мелодії виконавцем, то порівнюємо його гру зі співом – «інструмент ніби співає». Це пояснюється тим, що голос людини – найбільш природний і гнучкий музичний інструмент, здатний багатогранно передати емоційний стан співака, його індивідуальне ставлення до музики. Серед музичних інструментів, які надають виконавцю найбільші можливості для відтворення самої природи співу, одне з перших місць по праву належать баяну та акордеону. Принцип звуковідтворення на інструментах аналогічний виникненню звуку в голосових зв'язках співака. Джерело звуку на баяні – металевий язичок, що вільно коливається в особливій рамці під впливом повітряного струменя. Останній впливає на язичок подібно

до того, як повітря на голосові зв'язки, і викликає найрізноманітніші форми коливань.

Таким чином, для досягнення виразного інтонування необхідно насамперед володіти законами природного музичного фразування. Типова фраза нагадує хвилю, яка немов напливає на берег і потім відпливає назад. При цьому дуже важливо визначити місцезнаходження тієї інтонаційної точки, до якої спрямована мелодійна хвиля. У пісенних творах ця кульмінація зазвичай знаходиться у другій половині мелодії, у третій чверті її загальної протяжності. Таке місце розташування кульмінації сприяє природному поєднанню врівноваженості мелодійної хвилі з її динамічністю. При подібному інтонуванні кожна фраза набуває чіткої структурної рельєфності, динамічної виразності, стрункого логічного розвитку. Однак справа полягає не тільки в тому, щоб навчитися виконувати мелодійну фразу на одному диханні, а й у необхідності вміти об'єднати декілька фраз в одну побудову більш великого масштабу, розділити ту чи іншу фразу на окремі мотиви і суб-мотиви, зберігаючи при цьому її єдність.

Не менш важливим є вміння передати інтонаційний сенс тих чи інших мотивів у мелодійній фразі. При цьому можливі велика гнучкість і різноманітність інтонаційного малюнка – зрозуміло, у межах, обумовлених загальним характером фрази. Подібні інтонаційні варіанти надають виконанню свіжості, збагачують його тонкими відтінками

При інтонуванні фрази у пісні акомпаніатор-виконавець повинен враховувати особливості діапазону голосу. Так, більш високі звуки вимагають, як правило, більшого напруження голосових зв'язок, що призводить до наростання напруги, посилення експресії. Протилежний рух, відповідно, сприймається як заспокоєння, динамічний спад. Технологічно для виконавця на темперованому інструменті не має значення розмір виконуваного інтервалу (наприклад, терції або септіми).

Голос, як акустичне явище, характеризується висотою, силою (гучністю), звуковисотним об'ємом (діапазоном), тембром (забарвленням), вібрато і дикцією (розбірливістю). Висота звуку голосу залежить від довжини голосових складок та кількості їх коливань на секунду – герц (Гц), сила – від амплітуди коливань, тембр – від спектрального складу звуку, наявності в ньому високої, середньої та низької форманти, а також характеру вібрато.

Голоси дітей різного віку слабкі, мало рухомі, мають обмежений діапазон – близько чотирьох тонів у першій октаві. Найбільш прийнятий діапазон пісень, що виконуються в цьому віці ре¹ – ля¹.

Дітям молодшого шкільного віку краще співати пісні, у яких переважає плавний рух мелодії, стрибки заповнюються нисхідним рухом, ритм рівний спокійний. Пісні слід добирати без розспіву складів, з малими фразами, бо у молодших школярів коротке дихання, і тому вони не можуть співати протяжно.

Діапазон (від гр. dia rason (chordon) – через усі струни). Звуковий обсяг співацького голосу, який визначається відстанню (інтервалом) між найнижчим і найвищим звуками.

Дитячі голоси поділяються на дискант (сопрано) та альт.

Діти 6-7 років можуть бути учасниками хорових колективів. Їх діапазон характеризується фальцетним, невеликої сили, звучанням, у межах від *pp* до *mf*.

Діапазон першокласника, у якому найкраще звучить його голос, мі-1 – соль-1; фа-1 – ля-1. Тому на перших заняттях необхідно використовувати вузькодіапазонні нескладні вправи та поспівки. Поступово діапазон слід розширювати. У другокласників найбільш природньо голос звучить у діапазоні мі-1 – сі-1. Тут також слід спочатку підбирати вправи і пісні у межах цього діапазону, потім поступово його розширювати до ре-1 – до-2.

З третього року навчання голоси вирівнюються на всьому діапазоні в межах до-1 – ре-2 (мі-2).

Сила голосу учнів молодших класів не має широкої амплітуди, тому для них варто використовувати помірні динамічні відтінки (mp, mf).

У молодших класах краще співати в нисхідному русі, без великих стрибків, у зоні примарних звуків, у спокійному темпі та ритмі. Поступово слід переходити до мелодії, де нисхідний рух чергується з висхідним.

Поряд з формуванням та удосконаленням суто виконавських умінь і навичок під час опанування завдань модуля «Професійно-педагогічний» студентам слід підготувати анотації до вивчених пісень, розробити фрагменти бесід, лекцій-концертів, музичних вечорів та інших позакласних і позашкільних заходів музично-просвітницької спрямованості.

Цілісна структура тем предмету «Мистецтво» та «Музичне мистецтво» передбачає наскрізний тематизм та логіку побудови змісту уроків за роками навчання. Учні засвоюють особливості мови різних видів мистецтва, палітру жанрів музичного та образотворчого мистецтв, новітні явища в мистецтві в єдності традицій і новаторства, опановуватимуть стилі та напрями мистецтва [7].

Для практичної роботи в загальному освітньому закладі студентам пропонуємо використовувати твори професійно- педагогічного репертуару із музичній хрестоматії «Дивні друзі наші – пісні, танці, марші» під час опанування тем в чинних мистецьких програмах предметів «Мистецтво» та «Музичне мистецтво» в ЗЗСО.

РОЗДІЛ 3. ПІСЕННИЙ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ РЕПЕРТУАР (АЛЬТЕРНАТИВНИЙ ВАРІАНТ)

3.1. Календарно-обрядові пісні.

Ой за гаєм, гаєм

Українська народна пісня

Швидко

The musical score is written in 2/4 time with a key signature of one flat (B-flat). It consists of two systems. The first system has a vocal line and a piano accompaniment. The vocal line starts with a treble clef and a key signature of one flat. The piano accompaniment has a grand staff with treble and bass clefs. The second system is similar but includes repeat signs at the beginning and end of both the vocal and piano parts. The lyrics are written below the vocal line.

1. Ой за гаєм, гаєм,
Гаєм зелененьким,
Там орала дівчинонька
Воликом чорненьким.

} Дівчі

2. Орала, орала,
Не вмiла гукати
Та й найняла козаченька
На скрипочку грати.

} Дівчі

3. Козаченько грає,
Бровами моргає...
Вража ж його матір знає,
На що він моргає?

} Дівчі

4. Чи на мої воли,
Агей, чи на корови,
Чи на моє біле личко,
Чи на чорні брови?

} Дівчі

5. Воли та корови
Усі поздихають,
Біле личко, чорні брови
Повік не злиняють!

} Дівчі

Післямова

Є природна потреба, природний потяг людини як соціального біологічного виду до гурту, до спілкування, до спільної діяльності. Саме ця потреба зумовила зародження й розвиток художнього мистецтва як засобу спілкування. І саме пісня завжди давала українцям незрівнянне й незабутнє переживання душевного контакту, близькості, єдності з собі подібними.

Спів найбільш доступна виконавська діяльність школярів. Співочий голос може бути вихований практично у всіх, крім паталогічних випадків. Правильний співочий розвиток з врахуванням вікових особливостей та закономірностей становлення голосу сприяє розвитку здорового голосового апарату.

Ставлення вчителя мистецтва до вокально-хорової діяльності відображається на загальних результатах його роботи. Якщо вчитель у своїй діяльності спирається на національний пісенний матеріал, втілюючи традиції вітчизняного співу, то рівень співочої культури його учнів буде високим. Зберегти народні пісенні традиції без допомоги вчителів практично неможливо [15].

Спів як основний вид музично-виконавської діяльності дітей шкільного віку, є найулюбленішим видом музичної діяльності. Його значення різноманітне: сприяє розвитку не лише музичних здібностей і голосу дитини, а й мислення, мовлення, розширенню словникового запасу, впливає на естетичні і моральні почуття, викликаючи в школярів яскраві емоції.

Щоб розвивати і виховувати дитячі голоси, вчителю необхідно знати безліч різножанрових пісенних творів. Сподіваємося, що запропонований осучаснений нотний професійно-педагогічний матеріал та методичні рекомендації до його опанування прискорять та полегшать підготовку студентів мистецьких вищих закладів освіти, будуть сприяти

інтенсивному процесу підготовки студентів до практичної роботи в школі, а також стануть у нагоді всім, кому подобається грати та співати у супроводі баяна та акордеона.

Список використаних джерел

1. Аристова Л.С. Музичне мистецтво: підруч. для 1 кл. / Л.С. Аристова, В.В. Сергієнко; – Київ, Видавничий дім «Освіта», 2012. – 128 с.
2. Аристова Л.С. Музичне мистецтво: підруч. для 4 кл. загальноосвіт. навч. закл. / Л.С. Аристова, В.В. Сергієнко; – Київ, Видавничий дім «Освіта», – К.: Видавничий дім «Освіта», 2015. – 128 с.
3. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти. Офіційний вісник України, 2010 р., № 65, ст. 2289 з змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 538 від 07.08.2013.
4. Кондратова Л.Г. Музичне мистецтво: підруч. для 5 кл. загальноосвіт. навч. закл. / Л. Г. Кондратова. – Тернопіль. Навчальна книга «Богдан», 2013. – 176 с.
5. Кондратова Л.Г. Музичне мистецтво: підруч. для 7 кл. загальноосвіт. навч. закл. / Л. Г. Кондратова. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2015. – 206 с.
6. Лобова О.В. Музичне мистецтво: підруч. для 1 кл. загальноосвіт. навч. закл. / О.В. Лобова. – Київ: Школяр, 2012. – 144 с.
7. Лобова О.В. Музичне мистецтво: підруч. для 2 кл. загальноосвіт. навч. закл. / О.В. Лобова. – Київ: Школяр, 2012. – 144 с.
8. Лобова О.В. Музичне мистецтво: підруч. для 3 кл. загальноосвіт. навч. закл. / О.В. Лобова. – К.: Школяр, 2013. – 180 с.
9. Лобова О.В. Музичне мистецтво: підруч. для 4 кл. загальноосвіт. навч. закл. / О.В. Лобова. – Київ: Школяр, 2015. – 176 с.
10. Музичне мистецтво. Програма для загальноосвітніх навч. закл. 1-4 кл.
/ Л.О. Хлебникова, Л.О. Дорогань, І.М. Івахно, Л.Г. Кондратова, О.В. Корнілова, О.В. Лобова, Н.І. Міщенко. Київ – 2015. – 176 с.

11. Мистецтво. Програма для загальноосвітніх навч. закл. 5-9 кл. /Л.М. Масол, О.Я. Коваленко, Г.І. Сотська та ін. Київ – 2015. – 186 с.
12. Масол Л.М., Аристова Л.С. Музичне мистецтво: підруч. для 5 кл. загальноосвіт. навч. закл. /Л.М. Масол, Л.С. Аристова. – Х.: Сиція, 2013. – 160 с.
13. Масол Л.М., Аристова Л.С. Музичне мистецтво: підруч. для 6 кл. загальноосвіт. навч. закл. /Л.М. Масол, Л.С. Аристова. – Х.: Сиція, 2014. – 176 с.
14. Методика викладання гри на спеціальному інструменті : метод. рек. для студ. спец. 6.020204 „Музичне мистецтво (Народні інструменти)”. – Луганськ : ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2015. – 103 с.
15. Ороновська Л. Д. Педагогічні умови прилучення молодших школярів до духовних цінностей на уроках музики [Текст]: дис... канд. пед. наук: 13.00.07 / Лариса Дмитрівна Ороновська; – Тернопільський національний педагогічний ун-т ім. Володимира Гнатюка. – Тернопіль, 2006. – 186 с.
16. Положення про організацію навчального процесу підготовки фахівців за Європейською кредитно-трансферною системою в Харківському гуманітарно-педагогічному інституті. /Розроб.: Г.Ф.Пономарьова, Л.О.Петриченко, А.А.Харківська. – Харків: ХГПІ, 2010. – 52 с.
- 17.Снедкова Л. Співробітництво викладача і студента при розробці індивідуальної освітньо-професійної програми з інструментально-виконавських дисциплін. // Кредитно-модульна та модульно - рейтингова системи організації навчального процесу в коледжах і технікумах. Стан. Проблеми. Перспективи: //36. Матеріалів науково методичної конференції . — Харків, 2008 . — С. 303— 305.

18. Робочі програми навчальних дисциплін «Спеціальний музичний інструмент (баян, акордеон)», «Додатковий музичний інструмент (баян акордеон)», «Акомпанемент». /Снедкова Л.А.; Комунал. закл. «Харків. гуманіт.-пед. акад.» Харків. облради. Харків. 2017. – 50 с.

19. Указ Президента України Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року [Електронний ресурс] / Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року. Президент України; Указ, Стратегія від 25.06.2013 № 344/2013. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>.

Навчальне видання

Людмила СНЕДКОВА,
Валерій СІДОРЯК,
Олександр СПІВАК

«Давні друзі наші-пісні, танці, марші».
Музична хрестоматія з творів професійно - педагогічного репертуару.
Частина 1. Пісні

Друкується в авторській редакції

Комп'ютерний набір *Снедкова Л.А.*

Художнє оформлення *Снедков А.І.*